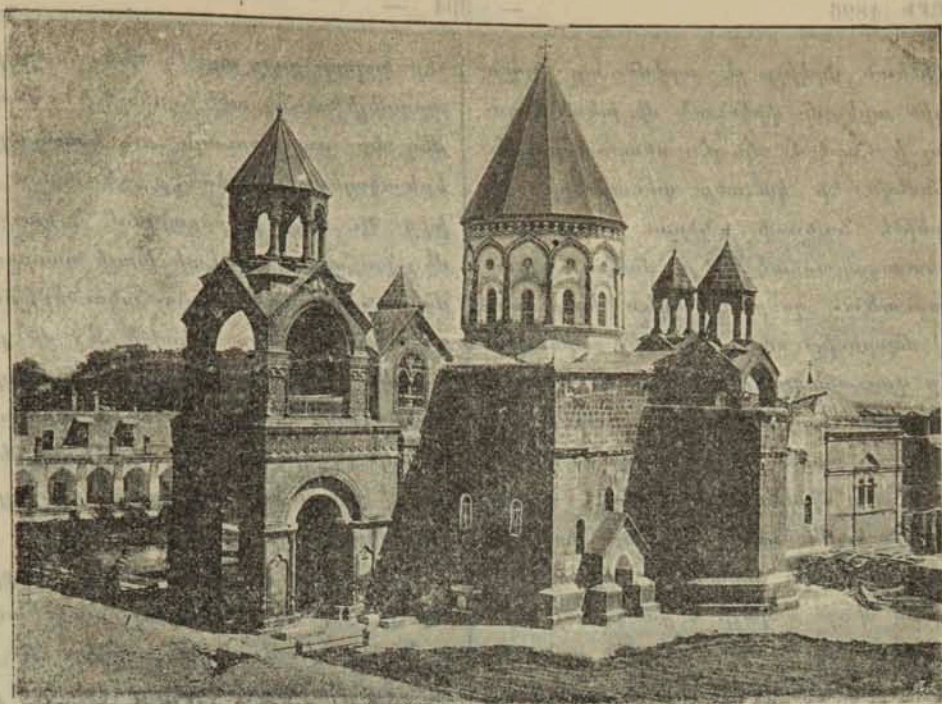

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ — ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ, ԶՐԱԿԱՆԱԿԱՆ — ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ — ՄԱՆԿԱՎԱՐ,
ԺԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՌՅԽԵՒ Լ. ՏԱՐԻ

ՀԱՄԱԲ ԲՆՆԵՐՈՐԳ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1896 Թ.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ—ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ

ԱՆՄԵՂ ՄԱՀԱՊԱՐՏԸ.

„Դստերք Նորասաղէմի, մի՛ լայք ի վերայ իմ, այլ լացէք ի վերայ անձանց եւ ի վերայ որդւոց ձերոց“:

Ղուկ. ԻԳ. 28.

Վարճիկ էք արդեօք կենդանի կերպով ներկայացնել ձեզ այն բոլորները, որք Միծ վարդապետան իւր վերջին քարոզք խօսեց, իւր այդ ահաւոր ազդարարութիւնն արաւ աշխարհին: Գողգոթայի ճանապարհի վերայ էր. Նորա առջևից տանում էին խաչափայտը՝ ամենասարսափելի տանջանք եւ մօտալուռ անխուսափելի մահ նկարուած վրան:

Երայց Նորա աստուածային հոգու մէջ կատարեալ խաղաղութիւն էր տիրում, անշուշտ. Գեթսեմանիի թագնապը վաղուց անցել էր եւ ամեն հաշիւ աշխարհի հետ վերջացել, մնում էր միայն յագուրդ տալ մոլորուած ամբոխի կատաղի կրքերին՝ կատարելագոյն անօրէնութեան դիմաց ամենակատարեալ արդարութեան պատկեր հանդէս բերելով:

Նարճիկ ենք... եթէ դարերի ընթացքում եղել է մի ժամանակ, որի մէջ ամենակենդանի կերպով արտափայլէր այդ ահեղ բոլոր խորհրդաւոր վսեմութիւնը՝ ներկայ ժամանակըն է այդ: Գողգոթայի վերայ բարձրացողը

մարդկութեան փրկիչը չէ այժմ այլ Նորա թանկագին արեամբ փրկուած մի խեղճ ժողովուրդ՝ ոչ ի հարկ է այնպէս անարատ ինչպէս միակ անմեղն էր կանանց զաւակներն մէջ, բայց զրեթէ նոյնչափ անիրաւ տեղը մահուան դատապարտուած: Այո՛, մահուան դատապարտուած... զուր է այլեւս խաբուսիկ յոյսերով մոլորուել, ողբալ ու ձիչ արձակել, աշխարհը դատապարտել է նորան և ձեռնհաս դահիճներ քաշ են տալիս անարգել դէպի Գողգոթայի բարձունքը: Վերահաս մահից Ամենակալի աջը միայն փրկել կարող է, հրաշքով սակայն կամենում է արդեօք փրկել... Թշուառ ժողովուրդի չարատանջ որդւոց համար մի բան միայն կարելի է ցանկանալ ներկայ լուսնու՝ հոգւոյ այն երկնային անդորութիւնը, որով Կեանքի Առաջնորդը նայում էր «ի խաչ հան» աղաղակող ամբոխի վերայ: Դառնութեան բաժակը մինչև յատակ քամած է արդէն՝ անմահ յաւիտեանքի ճշմարիտ երկրպագուներին, փառաւոր նախնեաց վերջին սերունդին անվայել է արիութիւնը կորցնել և վերջին կաթիլների վերայ դժկամակի:

«Այլ Որդի Մարդոյ երթայ՝ որպէս և զրեալ է վասն Նորա. բայց վայ իցէ մարդոյն այնմիկ, յոր ձեռս Որդին Մարդոյ մատնեցի»: Վայ, արդարեւ վայ ասել պէտք է մեզ այժմ, ո՛չ թէ կենդանի թաղուած երիտասարդների, պատառ պատառ յօշոտուած քահանաների, մահու չափ անպատուած կոյս ու հարսների, որք ու անտէր մոնոէկների, բանտերում ու պանդխտութեան մէջ, սովից ու վերահաս վտանգից տագնապող հազարաւոր ու բիւրաւոր խեղճերի՝ այլ հեռուում ապահով նստած քրիստոնեայ դատաւորների և նոցա վճիռն իրագործող հերոսների համար: Եթէ ընդ փայտ զալար զայս առնեն ընդ չորն զինչ լինիցի: Պիղատոս իւր դատաստանը վերջացրել և ձեռները լուացած մի կողմ է քաշուել. նա լաւ զիտէր, որ անմեղի էր դատապարտում, որ փրշեայ պսակը գլխին, ձեռները կապած մի կալանաւոր թագաւորութեան ձգտել և հասնել

չէր կարող: Բայց արժէ՞ր հանգիստը վրդովել մի ողորմելի նահատակի համար. ի՞նչ փնաս թէ անմեղ էր չարչարուողն ու խաչուողը միայն երեակայեալ փորձանքը հեռանար իւր զըլխից: Եւ ահա բարձրանում է նա այդ անմեղ նահատակը, դէպի խաչի ստորոտը՝ դէպի մահուան գիրկը, և խաչահանուների ու անտարբեր հանգիստեա ամբոխի մէջ մի քանի լալկաններ են միայն նորան մխիթարող՝ անզօր օգնութեան ձեռք հասցնելու: Իրաւունք չունի՞ նա նոյնպէս կրկնելու այդ մխիթարիչներին. «Մի՛ լայք ի վերայ իմ, այլ լայք է ի վերայ անձանց և ի վերայ որդւոց ձերոց»:

Նայեցէ՛ք դէպի Գողգոթայ, աչքի առաջ բերէ՛ք լուսնական չար ողբերգութեամբ արբեցած այդ խաժամուժ ամբոխը, և զիտեցէ՛ք մէջտեղ հանդարտ քայլերով առաջ ընթացող Մահապարտին. մի՛թէ մեզանից ամեն մէկը, որ զուրկ չէ բողբոլմին բարոյական, քրիստոնէական զգացումներից, հազար անգամ աւելի պէտք է չգերադասէր Նորա հեռ միասին դատապարտուած լինել, տանջանք ու մահ ծաշակել, քան «ի խաչ հան» աղաղակողների հեռ ապրելը պատուի ու փառքի տիրանալ: Ո՛հ, զարհուրելի է շուրջը տիրող անարդարութիւնը, բայց աւելի զարհուրելի մասնակցել այդ անարդարութեան, քան ենթարկուել նորան: Երբեք չէ, եթէ նախախնամութիւնը կամենար մեզ ի նորոյ աշխարհ հրաւիրել, ազգ և հայրենիք ընտրելու ազատութիւն շնորհելով՝ ո՛չ որ մեզանից պէտք է տատամներ չարարազգ ժողովրդի զաւակ դրուելու կրկին. սորա աղէտները դրսից անտարբեր աչքով դիտելը շատ աւելի անտանելի էր: Զուր չէ Պօղոս Առաքեալը յանդիմանում նորահաւատ Կորնթացիներին. «Ընդէ՛ր ոչ դուք զրկիք, և ո՛չ դուք առաւել նեղիք, այլ դուք զրկէք և նեղէք, և այդ զեղբարս ևս»: արդեօք ի՞նչ կասէր նոյն Առաքեալը այժմ՝ հազար տարիներով քրիստոնէութեան մէջ կրթուած, զօրութեան ու ամէն իրաւունքների տէր ազգերի վարմունքը դէպի իրենց եղբայրակիցները տեսնելով:

Մի քրիստոնէի նոյն խոսք հայ քրիստոնէի

Համարներկայ բոլորում ամենաճանր և նուաստացուցիչ հանգամանքն իսկապէս ոչ թէ այն է, որ իւր հաւատակիցները կամ արիւնակիցները բոլորովին անմեղ տեղն արիւն են թափում, այլ որ քրիստոնեայ աշխարհը կարող լինելով մի ակնարկութեամբ կոտորածներին վերջ տալ և մի քրիստոնեայ ժողովրդի կեանքը փրկել ու ապահովել՝ այդ չէ անում: Դնչու... որովհետեւ քրիստոնէութիւնը վերացել է նորա միջից և անհուն է լոկ մնացել... Եւ այդ անկարելի է. անկարելի է որ քրիստոնեայ անունն այդչափ նուաստանայ, որ մեր պաշտած զաղափարներն հոգի հաւասարութիւն քաղաքականութեան կանգնած հզօր ամբարտաւանքի ետեւ բարձրանում, զայրանում, դիզուում են ահա բարոյական անկեղծ ըզրացման, քրիստոնէական զգացման կոհակները. ազգերի խիղճը զարթել՝ որոտաձայն բողոք է բառնում—և արդեօք ամեն արգելք խորատկելով առաջ չի գնայ և բռնաւորների բազուկը չի սասանեցնի: Երէկ չէր, որ ուրիշ հարեան ժողովուրդներ նոյն վիճակի մէջ էին, մահուան գուռն հասած արգէն՝ երբ մի ողորմած ձեռք պարզուեցաւ հիւսիսից և արիւնուշտ դահիճն ստիպուած էր կանգ առնել, իւր չար խորհուրդն անզոր ծաղիր թողնել: Դնչու և այժմ վերջին բոլորում չի պարզուի նոյն փրկարար, մահարգել ձեռքը... Դսկ եթէ ուշ լինի այլ ևս... եթէ փրկութեան աւետարներն բռն ամեն կեանք խաւարած և ամեն տուն աւերակի գտնեն՝ ամեն անգաստան չոր և անընդունակ նոր պտուղներ բերելու... Տես ինչ է ասում մեր հայրերի հին Աստուածը յուսակտուր մարգարէին. «Զոր օրինակ եթէ զբռնանք ձիւն ի մէջ ողկուղոց, և ասիցեն. մի՛ ապականել զգաւ զի օրհնութիւն Տեառն գոյ ի դմա, այնպէս արարից վասն ծառային իմոյ, վասն որոց ոչ կորուսից զամենեւեան»: մի՞թէ այս անգամ ոչ մի օրհնութեան ծիռ նա իւր այգում պէտք է չպահի, այլ թոյլ պէտք է տայ, որ ամենքը կորուսուին... Աստուած զօրութեանց, զարձ, հայեաց յերկնից և տես. այց արա այգույս այսմիկ և զարման տար

ամա, զոր անկեաց աջ քո... «Բայց ոչ իմ կամք, այլ քոյդ լիցին»: ամէն:

Կ. Վ.

ԱՂՕԹՔԻ ՈՅԺԸ.

ԴՆՆՈՐԵՆԱՅ ԴՈՒ ՔԵՂ ԽՆՈՐԻ ԽՆՈՐ:

Գ. ԹԱԳ. Գ. 5.

Չեզանից ոմանք զիտեն, որ այս խօսքն առնուած է Սողոմոնի պատմութիւնից: Հինց որ նա ժառանգեց իւր հօր թագաւորութիւնը, անմիջապէս փառաւոր և խելացի անվհերութեամբ ոչնչացրեց հասարակական խաղաղութեան դէմ եղած բոլոր արգելքները: Ապա երբ հասաւ նորա զահ բարձրանալու ժամը, նա արեւելեան ճոխութեամբ եկաւ Գաբաւոնի պալատը, ուր շատ և երկար ազօթքներից և հարիւրեզնեան զոհ մատուցանելուց յետոյ իւր թագաւորութեան ապագայի համար, որի դաշտերը և քաղաքները տեսնում էր այդ սուրբ սարից, հանգիստ առնելու քաշուեցաւ: Դսկ զիշերը նա երազ տեսաւ և իմացաւ, որ այդ իւր համար մի ցուցմունք էր:

Աստուած, Որին նա զոհեր մատուցեց, երեւաց և ասաց նորան. «Խնդրեմ դու քեզ խնդիր ինչ: Դսկ Սողոմոն, որի զիշերային տեսիլքների մէջ պատկերանում էին ցերեկուայ մոտատանջութիւնները, խնդրեց Տիրոջ հետեւալը. «Պարգեւեմ ծառայի քում սիրտ լսելոյ և զատելոյ զժողովուրդ քո արդարութեամբ, խելամուտ լինել ի մէջ բարոյ և չարի»: 1

Սողոմոն դեռ ևս փոքր էր (հրէից պատմաբանների ասելով 15 տարեկան), երբ մի մեծ ժողովրդի թագաւոր դարձաւ: Նա խնդրեց Աստուծոյ շնորհը, որպէս զի կարողանայ արդարութեամբ կառավարել այդ ժողովուրդը: Եւ Աստուած, ընդունելով նորա խղճերը, տուաւ